

b. vanjski uzrok:

Sada kralj što učini. Ali bilo kako bilo, *do naših* nije, nego *do nespametnosti puka*, koji se nije znao u početku vladati (HRb), Jer kažu, da kad se izkorene koze, bit će i gore. A ne znaju da nije *do koze*, nego *do sikire* i *do maškлина* (HRb), Nije / *do klobuka*, nit je toliko do raztržene dolame, koliko je *do tuđega jezika* i *do tuđje misli*: / to je ono što nas je razbratilo i izkopalo (HRc), Dakako, i svećenici su ljudi; i kod njih ima muteže i truhleža, za najviše tromosti i nerada; ali do koga je ? do biskupa najviše (RS 129).

(Svršit će se.)

PITANJA I ODGOVORI

KLIMA-UREĐAJ, KLIMA-POSTROJENJE

Tehnički napredak stavlja i jeziku mnoge zahtjeve: novim predmetima, napravama, strojevima, uređajima i sl. valja dati pogodan naziv. Katkada se otprve nađe najbolja mogućnost, a katkada se traži čitavo desetljeće, pa čak i stoljeće. Lektorica J. D. naišla je na *klima-uređaj*, *klima-postrojenje* i znajući da takve polusloženice nisu dobre, pita kako bi bilo bolje: *klimatski uređaj* ili *uređaj za klimatizaciju*, *klimatsko postrojenje* ili *postrojenje za klimatizaciju*.

Veza pridjev s imenicom bolja je od veze imenica-prijedlog-imenica, dvije riječi mjesto triju, to više ako je pridjev kratak, ali *klimatski uređaj* nije dobar naziv mjesto *klima-uređaj* jer se pridjev *klimatski* odnosi na klimu (*klimatski pojas*, *klimatske prilike*), a ovdje je riječ o klimatizaciji. Preostaju dakle nazivi *uređaj za klimatizaciju*, *postrojenje za klimatizaciju*. No kako je bolji dvočlani naziv od tročlanoga, valja provjeriti nema li i ovdje takve mogućnosti. Ima. U Dapčevu Tehničkom rječniku, u njemačko-hrvatskom dijelu naziv *Klimaanlage* preveden je na prvom mjestu izrazom *klimatizacioni uređaj*. Postoji dakle dvočlani naziv. Ali i on se može još usavršiti.

Ako pridjevi na *-ioni* nisu potpuno usvojeni, kao što npr. jesu *koncentracioni*, *diskrecioni* (*koncentracioni logor*, *diskreciono pravo*), nego se upotrebljavaju dva dubletna

pridjeva, npr. *artikulacioni-artikulacijski*, *komunikacioni-komunikacijski*, *melioracioni-melioracijski* . . ., ili samo pridjev na *-ioni*, ali tek na početku jezične upotrebe ili veoma rijetko, bolje je upotrebljavati pridjeve na *-ijski*. Jezični savjetnik S. Pavešića i dr. upravo nam to savjetuje:

»*-ioni*. Od latinskih riječi na *-io*, *-ionis*, koje se kod nas preuzimaju s nastavkom *-ija*, pravilan je pridjev na *-ijski*, ali je uobičajen i oblik na *-ioni*, prema rusko-njemačkom izvođenju (njem. *ions*, ruski *ионный*). Gdje god je moguće, preporučuje se oblik na *-ijski*, npr. *operacijski*, *industrijski*, *opservacijski*, *obdukcijijski*.«

Dakle, bolje je *klimatizacijski uređaj*.

Što se tiče izbora između *uređaja* i *postrojenja* i tu nam spomenuti Jezični savjetnik daje pravi odgovor. Treba samo pročitati što u njemu piše s. v. postrojenje.

Stjepan Babić

PROMJENDBENI NACRT

U Odjelu za građevne dozvole Skupštine grada Zagreba izbio je mali jezični spor. Građevna se dozvola dobiva na temelju glavnoga projekta. Ali ako onaj tko želi što bitno mijenjati, donosi nov nacrt (projekt) i sad nije bilo sloge u nazivu toga nacarta. Jedni su ga zvali *promjendbeni nacrt*, a drugi *promjembeni* i kad se nisu mogli složiti zapitali su što je bolje: *promjendbeni* ili *pro-*

mjenbeni. (Nisu bili svjesni da izgovaraju *promjembeni*.)

Lingvist ne bi mogao ni pretpostaviti da bi se javilo kolebanje između *promjendbeni* i *promjenbeni*, ali kad se javilo, odmah mu je jasno zašto se javilo. Mnogi pridjevi završavaju na *-dbeni*: *krunidbeni*, *objasnidbeni*, *pogodbeni*, *poredbeni*, *ženidbeni*, a neki se često ili bar češće upotrebljavaju i u urędima za građevne dozvole: *izvedbeni*, *nagodbeni*, *provedbeni*, *selidbeni*. Zbog toga im se ono *-dbeni* nametnulo kao karakterističan završetak i od osnove imenice *promjena* izveli su pridjev *promjendbeni*. Samo taj pridjev nije dobar. Prvo što sufixs nije *-dbeni*, nego je samo *-eni* (*izvedba-izvedbeni*), a drugo i kad bi bio, od imenica *promjena* ne bi se pridjev tvorio njime zbog neobične suglasničke skupine *-ndb*.

Oni koji su bili za *promjenbeni* imali su bolje analogije: *obrana-obrambeni*, *prehrana-prehrambeni*, *procjena-procjembeni*, *stan-*

-stambeni, dakle izvedenice sa sufixsom *-beni* i lingvist bi očekivao kolebanje između *promjembeni* i *promjenbeni*. Kad sam im rekao da treba *promjembeni*, začudili su se. To nisu očekivali. A objašnjenje je jednostavno. Zbog jednačenja po mjestu tvorbe ispred *b*, *p* ne dolazi *n* nego mjesto njega glas *m*: */jedâmpūt/*, */strâmputica/*, */stâmbeni/*, */prêhrambeni/* ... , samo što se po našem pravopisu složenice pišu sa *n* (*jedanput*, *stranputica*), a izvedenice sa *m* (*stambeni*, *prehrambeni*). Prema tome treba i *promjembeni nacr*.

Ovaj je slučaj višestruko zanimljiv: građevinarima zbog rješenja jednoga tehničkog naziva, a i zbog proširenja jezičnoga i pravopisnoga znanja, lingvistima s nekoliko različitih gledišta, i zato je korisno što smo o njemu javno govorili, pogotovu kad pridjev *promjembeni* nije zabilježen ni u jednom našem rječniku.

Stjepan Babić

O S V R T I

OPTIMALAN I MINIMALAN

U svakom se civiliziranom jeziku upotrebljavaju tzv. tuđe riječi. Od pojedinaca zavisi koliko će se njima služiti. Ako tko na dobru mjestu upotrijebi stranu riječ, ne možemo mu prigovoriti. Ali što da kažemo o onima koji ne vode računa o tome što strana riječ znači. A takvih je, priznajmo, mnogo.

Latinski oblik *optimus* superlativ je pridjeva *bonus*, a prema pravilima hrvatske tvorbe glasi *optimalan*. Budući da *bonus* znači *dobar*, posuđenica *optimalan* znači *najbolji*. Besmisleno je dakle reći ili napisati *najoptimalniji*, npr. *najoptimalnije* rješenje jer bi to značilo *najnajbolje* rješenje, a u nas nema pravila da se superlativ tvori dvostrukom upotrebom morfema *naj*. Prema tome: ili *najbolje rješenje* ili *optimalno rješenje*.

Isto je tako i s latinskim superlativnim oblikom *minimus* koji u hrvatskom glasi *minimalan*, a znači *najmanji*. Dovoljno je reći

minimalan napor ili *najmanji napor*, a ne: *najminimalniji napor*.

Do ovakvih nepravilnih konstrukcija dolazi zbog toga što su izrazi *optimalan* i *minimalan* značenjski superlativi, ali se svojim gramatičkim likom doimaju kao pozitivni. Zato se i događa da neznalci njihovih značenja tvore oblike nalik na superlativ (*optimalan* – *najoptimalniji*, *minimalan* – *najminimalniji*). Zanemarivanje značenja dovodi u posljednje vrijeme do toga da su ekonomisti počeli rabiti izraz *suboptimalan*, npr. *suboptimalne serije*. Možda komu takav izraz lijepo zvuči, ali je pogrešan jer ni u latinskom ni u hrvatskom nema tvorbe da se lat. prefiks *sub-* odnosno hrv. *pod-* slaže sa superlativom, npr. *suboptimus* ili *podnajbolji*. Ako se dakle radi o pogrešnoj tvorbi u jeziku iz kojega se posuđuje i u jeziku u koji se posuđuje, onda nam ne preostaje drugo nego da za nešto što je ispod najboljeg ili blizu najboljem upotrijebimo opisnu konstrukciju.

Milan Moguš